

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 13. juni 2025 av Høyesterett i avdeling med

dommer Aage Thor Falkanger

dommer Erik Thyness

dommer Knut Erik Sæther

dommer Thom Arne Hellerslia

dommer Are Stenvik

HR-2025-1117-A, (sak nr. 25-037281STR-HRET)

Anke over Eidsivating lagmannsretts dom 28. november 2024

A

(advokat Halvard Helle)

mot

Påtalemyndigheten

(statsadvokat Anders Mandal Funnemark)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Thyness:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

(2) Saken gjelder mishandling i nære relasjoner, jf. straffeloven § 282. Hovedspørsmålet er om lagmannsretten gikk utenfor tiltalen da den tok med handlinger som fant sted etter utløpet av den tidsrammen som var angitt i tiltalebeslutningen, jf. straffeprosessloven § 38 første ledd første setning.

(3) A, født 00.00.1992, ble 8. november 2023 tiltalt for overtredelse av straffeloven § 282. Grunnlaget for tiltalen lyder slik:

«a)

I perioden fra januar 2018 til mars 2019, på bopel i --vegen 0 i X kommune, bopel i --- 0 i X kommune og/eller andre steder, utsatte han gjentatte ganger sin daværende samboer B for vold, trusler og annen krenkende atferd. Volden bestod blant annet av at han slo henne, sparket henne, dyttet henne, tok kvelertak på henne og dro henne i håret. Truslene bestod blant annet av at han gjentatte ganger uttalte at han skulle drepe henne og deres felles barn C, f. 00.00.2016, og D, f. 00.00.2018. Ved flere anledninger gikk han også mot og/eller etter henne med kniv, samtidig som han uttalte at han ønsket å drepe henne eller lignende. Han utsatte henne for andre krenkelser ved at han blant annet jevnlig snakket nedsettende til henne, herunder kalte henne 'hore', 'stygg', 'feit', 'dårlig mamma' eller lignende. Han uttalte videre at han skulle ta selvmord dersom hun ikke hadde sex med han.

b)

Til tid og på sted som beskrevet under grunnlag a forholdt han seg som der beskrevet i påsyn og/eller nærvær av sin datter C, f. 00.00.2016

c)

I perioden fra juli 2018 til mars 2019, på bopel i --- 28 i X kommune og/eller andre steder, forholdt han seg som beskrevet i grunnlag a i påsyn og/eller nærvær av sin sønn D, f. 00.00.2018.»

(4) Ved Vestre Innlandet tingretts dom 8. februar 2024 ble A dømt etter tiltalen til fengsel i 10 måneder. Han ble videre dømt til å betale oppreisningserstatning til de fornærmede B, C og D med henholdsvis 150 000 kroner, 100 000 kroner og 60 000 kroner.

(5) A anket til Eidsivating lagmannsrett over skyldspørsmålet og straffutmålingen. Han begjærte også ny behandling av de sivile kravene.

(6) Lagmannsretten avsa 28. november 2024 dom med slik domsslutning:

«1. A, født 00.00.1992, dømmes for overtredelse av straffeloven § 282 jf. § 79 bokstav a), til fengsel i 1 – ett – år og 1 – én – måned.

2. A, født 00.00.1992, dømmes til å betale 120 000 – etthundreogtyvetusen – kroner i oppreisningserstatning til B innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse. I tillegg kommer lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.

3. A, født 00.00.1992, dømmes til å betale 80 000 – åttitusen – kroner i oppreisningserstatning til C innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse. I tillegg kommer lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.
 4. A, født 00.00.1992, dømmes til å betale 80 000 – åttitusen – kroner i oppreisningserstatning til D innen 2 – to – uker fra dommens forkynnelse. I tillegg kommer lovens forsinkelsesrente fra forfall til betaling skjer.
 5. Kontaktforbud idømmes ikke.
 6. A, født 00.00.1992, dømmes til å erstatte det offentlige saksomkostninger med 20 000 – tyvetusen – kroner.»
- (7) A har anket til Høyesterett over saksbehandlingen, lovanvendelsen og straffutmålingen. Han har også begjært ny behandling av de sivile kravene.
- (8) Høyesteretts ankeutvalg besluttet 31. mars 2025 å fremme anken når det gjelder saksbehandlingen knyttet til at domfellelsen omfatter handlinger utenfor det tidsrommet som er angitt i tiltalebeslutningen. Utvalget samtykket ikke til ny behandling av de sivile kravene for Høyesterett.

Mitt syn på saken

Saksforholdet

- (9) Tiltalte A og fornærmede B ble kjent med hverandre i 2014, da de gikk på samme videregående skole. De ble kjærester høsten 2014 og flyttet sammen i april 2015. De fikk en datter i juli 2016 og en sønn i juli 2018.
- (10) Det fremgår av lagmannsrettens dom at tiltalte allerede tidlig i forholdet var mye sint, og at dette eskalerte etter at paret kom hjem fra fødestuen med den nyfødte datteren sommeren 2016.
- (11) Da B høsten 2017 ble gravid igjen, tiltok tiltaltes aggressivitet. Han truet flere ganger med å drepe både henne, datteren og fosteret, og han fortsatte å slå og sparke B med jevne mellomrom.
- (12) Fra 2018 er det tre hendelser som B opplevde som særlig alvorlige. Ved den første tok A kvelertak på henne og fremsatte trusler. Datteren på to år kom inn, fikk panikk og hylskrek av redsel. Ved den andre hendelsen ba B tiltalte om å hjelpe datteren på do mens hun selv ammet sønnen. Tiltalte reiste seg da opp og slo B gjentatte ganger mens hun hadde sønnen på armen. Ved den tredje hendelsen kom tiltalte hjem full, og uten særlig foranledning dro han henne hardt i armen, lugget henne og sparket henne i benet.
- (13) Samlivet tok slutt i januar 2019. Datteren var da rundt to og et halvt år, og sønnen omkring seks måneder gammel. Volden, truslene og den nedverdiggende omtalen fortsatte. Den fysiske volden avtok i omfang, men tiltalte fortsatte å true med å drepe henne og barna.

- (14) Under et samvær i desember 2019 satt tiltalte, B og de to barna i tiltaltes bil. Tiltalte slo henne med flat hånd på lårene. Barna satt i baksetet og var vitner til denne episoden. Særlig datteren skal ha blitt svært redd.

Har lagmannsretten gått utenfor tiltalens rammer?

Inngår hendelsen i desember 2019 i det straffbare forholdet angitt i tiltalebeslutningen?

- (15) Tiltalen gjelder overtredelse av straffeloven § 282 om mishandling i nære relasjoner. Dette er en kollektivforbrytelse som vil kunne ta opp i seg ulike handlinger som skjer over tid. Det følger av forarbeidene til straffeloven 1902 § 219, som er forgjengeren til § 282 i någjeldende straffelov, at kjerneområdet for bestemmelsen er «den vedvarende og gjentakende krenkelsen og mishandlingen av den nærstående», jf. Ot.prp. nr. 113 (2004–2005) punkt 4.3.4 på side 37. Straffebudet retter seg mot handlinger som samlet sett «danner et mønster som resulterer i at den som rammes må leve under et ‘regime’ preget av kontinuerlig utrygghet og frykt for vold», jf. f.eks. Rt-2010-129 avsnitt 21.
- (16) Forsvareren har anført at hendelsen i tiltaltes bil i desember 2019 ikke inngår i et slikt «regime» som tiltalen gjelder, men har preg av å være en enkelthendelse ni måneder etter tidsangivelsen i tiltalen.
- (17) Jeg er ikke enig i dette. Riktignok avtok som nevnt den fysiske mishandlingen etter samlivsbruddet, men den psykiske mishandlingen fortsatte ved at tiltalte nærmest ukentlig truet med å drepe B og barna. Selv om lagmannsretten ikke presiserer hyppigheten av den videre psykiske mishandlingen, finner jeg det ut fra faktumbeskrivelsen i lagmannsrettens dom klart at det har vært en slik kontinuitet i mishandlingen også etter samlivsbruddet at hendelsen i desember 2019 inngår i det straffbare forholdet som er beskrevet i tiltalen.
- (18) Lagmannsretten har altså ikke domfelt tiltalte for et annet straffbart forhold enn det tiltalen gjelder.

Hadde lagmannsretten prosessuell adgang til å gå utover tidsrommet angitt i tiltalen?

- (19) Tiltalen gjelder etter sin ordlyd handlinger begått i perioden fra januar 2018 til mars 2019. Lagmannsretten har imidlertid som nevnt lagt til grunn at noe av den fysiske og psykiske volden startet allerede høsten 2017, og at den fortsatte iallfall til desember 2019.
- (20) Dette reiser spørsmålet om retten hadde adgang til å gå utenfor tidsrommet angitt i tiltalebeslutningen. Problemstillingen reguleres av straffeprosessloven § 38 første ledd, som lyder slik:

«Retten kan ikke gå utenfor det forhold tiltalen gjelder, men er ubundet av den nærmere beskrivelse med hensyn til tid, sted og andre omstendigheter.»

- (21) Hensynene bak bestemmelsen er oppsummert i HR-2022-2297-A avsnitt 25:

«Straffeprosessloven § 38 bygger på det såkalte anklageprinsippet, jf. straffeprosessloven § 63. Det er opp til påtalemyndigheten å ta initiativ til straffeforfølgning, ikke domstolene. Prinsippet er utslag av et behov for

maktfordeling, se NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov side 134–135. På side 135 uttaler utvalget videre:

‘Anklageprinsippet har også en side til *konsentrasjonsprinsippet*. Gitt den arbeidsdeling som er beskrevet ovenfor, legges bevisføringen naturligvis opp for å belyse nettopp det forhold påtalemyndigheten har brakt inn for domstolen. Går man utenfor den rammen påtalemyndigheten har lagt for saken, vil det gjennomgående gå ut over idealet om en konsentrert prosess. Av lignende grunner har *anklageprinsippet* en side til *kontradiksjonskravet*, som går ut på at begge parter skal gis adgang til å belyse saken, herunder gis anledning til å motsi motparten.’»

- (22) Ordlyden i § 38 åpner altså for at den tidsmessige rammen som er trukket opp i tiltalen, ikke generelt angir en absolutt grense. Det sondres heller ikke mellom forhold som i tid kommer før og etter tidsrommet angitt i tiltalen.
- (23) Når det gjelder omstendigheter før tidsperioden angitt i tiltalen, foreligger det klar høyesterettspraksis for at slike omstendigheter kan legges til grunn for domfellelsen.
- (24) Jeg viser her til Rt-1985-588, som gjaldt unndragelse av merverdiavgift. Gjerningsbeskrivelsen i tiltalen gjaldt tidsrommet fra 6. termin 1980 til 6. termin 1981. Herredsrettens domfellelse omfattet tilsvarende overtredelse tidligere i 1980. Førstvoterende uttaler på side 590–591 at forsømmelsen måtte anses som et fortsatt forhold, og at han da ikke kunne se «at retten var avskåret fra også å ta med i pådømmelsen den del av forholdet som skrev seg fra før 6. termin 1980».
- (25) Tilsvarende syn er lagt til grunn i Rt-2005-934 avsnitt 14, som gjaldt oppbevaring av narkotika, og i Rt-2011-472 avsnitt 24, som gjaldt seksuallovbrudd.
- (26) Jeg er ikke kjent med høyesterettspraksis som direkte gjelder omstendigheter som tidsmessig kommer *etter* tidsrommet angitt i tiltalen. Det foreligger imidlertid to eldre høyesterettsavgjørelser som gjelder domfellelse for straffbare forhold som fortsatte etter at tiltale var tatt ut, se Rt-1921-90 og Rt-1952-1071. I begge disse sakene forkastet Høyesterett ankene under henvisning til at det dreide seg om fortsatte straffbare forhold. Jeg har vanskelig for å se at hensynene bak anklageprinsippet skulle tilsi en annen løsning i vår sak. Som jeg straks kommer tilbake til, er det i begge typesituasjoner hensynet til kontradiksjon som blir viktigst.
- (27) Jeg oppsummerer etter dette slik: Straffeprosessloven åpner etter sin ordlyd for å domfelle for handlinger foretatt både før og etter det tidsrommet som er angitt i tiltalen, og høyesterettspraksis trekker i samme retning. Jeg kan heller ikke se noen tungtveiende reelle hensyn som taler for å sondre i så måte.
- (28) Min konklusjon er på denne bakgrunn at så lenge det dreier seg om det samme straffbare forhold, kan retten legge til grunn for domfellelsen omstendigheter som i tid ligger både før og etter tidsrammen angitt i tiltalen.

Kontradiksjon

- (29) Dersom det er aktuelt å domfelle for handlinger foretatt utenfor den tidsrammen som er angitt i tiltalen, oppstår det spørsmål om kontradiksjon, det vil si krav om at begge parter må ha tilstrekkelig tid og anledning til forberede og presentere sitt syn på de relevante faktiske og rettslige spørsmål i saken og til å føre bevis. Dette er et sentralt rettergangsprinsipp, som blant annet er forankret i Grunnloven § 95 og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 om retten til en rettferdig rettergang. I straffesaker må prinsippet også ses i sammenheng med straffeprosessloven § 294 om rettens plikt til å sørge for at saken blir fullstendig opplyst. I tråd med dette fremgår det av de nevnte avgjørelsene i Rt-1985-588, Rt-2005-934 og Rt-2011-472 at det hadde vært tilstrekkelig kontradiksjon.
- (30) Kontradiksjonsprinsippets sentrale rolle i prosessretten kommer blant annet til uttrykk ved at det stilles små krav til sannsynliggjøring av at manglende kontradiksjon kan ha virket inn på resultatet for at en avgjørelse skal oppheves, jf. straffeprosessloven § 343 og HR-2024-1246-U med videre henvisninger.
- (31) Spørsmålet om det har vært tilstrekkelig kontradiksjon, må vurderes konkret. I saken her hadde spørsmålet ikke betydning for valg av straffalternativ, foreldelse eller andre sider ved skyldspørsmålet, men kun for straffutmålingen.
- (32) Regelen i straffeprosessloven § 38 tredje ledd om at retten, før den bruker et annet straffebud enn tiltalebeslutningen, skal gi partene anledning til å uttale seg om spørsmålet, er et kasuistisk utslag av kontradiksjonsprinsippet. Det bestemmelsen direkte gjelder, er imidlertid ikke aktuelt i saken her.
- (33) Påtalemyndigheten endret i vår sak ikke tiltalebeslutningen før eller under ankeforhandlingen, noe som ville ha lagt til rette for kontradiksjon om varigheten av det straffbare forholdet, jf. straffeprosessloven § 253 og § 254. Spørsmålet om å gå utenfor tidsrommet angitt i tiltalen ble tatt opp av aktor under prosedyren i lagmannsretten, og rettens leder spurte da ikke partene uttrykkelig om de ønsket en pause for å vurdere hvilken betydning dette kunne få.
- (34) Det ville ha vært en fordel om dette hadde vært gjort. Når jeg i denne saken likevel er kommet til at det ikke grunnlag for å oppheve lagmannsrettens dom, er det fordi de faktiske forhold som lagmannsretten bygger på, både før og etter perioden angitt i tiltalen, i det vesentlige var fremme også i tingretten.
- (35) Når det gjelder handlinger *før* tidsperioden angitt i tiltalen, viser jeg til at tingretten i sin dom omtaler at tiltalte, etter at datteren ble født i juli 2016, ofte var sint, kastet ting i vegg og kalte B for blant annet «fitte» og «hore».
- (36) Jeg viser videre til at forsvareren i støtteskrivet til anken til lagmannsretten skrev følgende:

«Tingretten har i sin vurdering av om forholdet omfattes av strl. § 282, blant annet lagt vekt på varigheten, og i dommen på side 7, siste avsnitt er det vist til:

‘Det vises også til at den krenkende atferden har skjedd kontinuerlig over tid fra C var om lag ett år gammel til samlivet ble brutt.’

Det bemerkes at tiltalen gjelder perioden januar 2018 til mars 2019, hvor C var ett og et halvt år gammel. Det kan derfor synes som om tingretten vektlegger omstendigheter utenfor tiltalen, for å begrunne anvendelsen av § 282.»

- (37) For så vidt gjelder handlinger *etter* tidsperioden, fremgår det av tingrettens dom at tiltalte erkjente å ha slått B på låret, noe som må vise til den nevnte hendelsen i desember 2019.
- (38) I sine påtegninger til statsadvokaten i anledning anken til lagmannsretten fremholdt dessuten møtende aktor at det i tingretten ble «argumentert fra påtalemyndigheten for at perioden burde anses å løpe fra minst oktober 2017 til juni 2020».
- (39) Forsvareren var den samme for lagmannsretten som for tingretten, og han var altså fra før kjent med problemstillingen knyttet til tidsrommet angitt i tiltalen. Det kan da ikke ha kommet overraskende på tiltalte og forsvareren at handlinger utenfor dette tidsrommet kunne bli trukket inn. Forsvaret hadde dermed tilstrekkelig varsel om at retten ville kunne trekke inn forhold utenfor det angitte tidsrommet. Forsvaret kunne ha bedt om en utsettelse eller ha tatt opp spørsmålet under sin prosedyre.
- (40) Min konklusjon er etter dette at hensynet til kontradiksjon har vært ivaretatt, og det er følgelig ikke grunnlag for å oppheve lagmannsrettens dom som følge av saksbehandlingsfeil.

Konklusjon

- (41) Jeg er etter dette kommet til at anken må forkastes.
- (42) Jeg stemmer for slik

D O M :

Anken forkastes.

(43)	Dommer Sæther:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(44)	Dommer Stenvik:	Likeså.
(45)	Dommer Hellerslia:	Likeså.
(46)	Dommer Falkanger:	Likeså.
- (47) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Anken forkastes.